

اسلام و مبارزه با فقر و گرسنگی

و محدود میدانند و انسان را به بهره برداری و کامیابی از هر دو جهان آماده و تربیت می کند و روی این اصل در اصول ناملیم خویش مناسبات هر دو زندگی را مورد توجه و عنایت قرار میدهد بحدی که کوتاهی در یکی از اینها قصور و کوتاهی در هر دو جهان تلقی می گردد. و در راه تأمین سعادت این زندگیها اصول و راههایی را پیشنهاد میکند که نیل به سعادت تنها در گرو انجام آنها عملی و مبسوط است.

رعایت حقوق اجتماعی و فردی، ملاحظه‌ی آسایش و رفاه عمومی، تأمین نیازهای مادی و معنوی هموعال . . . از جمله آن اصول می باشد. اسلام از سوئی اتفاق در راه خدا و تأمین رفاه مستمندان و - یا کمک به مصالح عمومی ملت را در ردیف شناخت پروردگار عالم و برگزاردی نماز و انجام سیاس و طاعت الهی قرار میدهد (۱) بحدی که تخلف و سرپیچی

اسلام، گرسنگی و فقر مادی را يك پدیده‌ی غیر- طبیعی میدانند (که اغلب در اثر توزیع ظالمانه ثروت و اجحاف و تعدی به حقوق مستمندان و بیچارگان و عدم رعایت عدالت اجتماعی بوجود می آید و گاهی محصول مستقیم تن پروری بوده و یا از بیکاری یا نامساعد بودن عوامل طبیعی ناشی می گردد) و در راه مبارزه و برانداختن آن راههایی ارائه میدهد که به دوره اصولی آن اشاره می گردد:

۱- انسانی و تربیتی

۲- حقوقی و تشریحی

در نخستین گام، جهان بینی اسلام از واقعیت زندگی، قابل مطالعه و دقت است آئین اسلام بر خلاف مکتهای مادبگری که غایت و هدف از زندگی را تنها رفاه و - آسایش چند روز زندگی بشر می داند دائره‌ی زندگی را وسیع تر و گسترده تر از این زندگی مادی

است، صلاح و فساد و گناه و ثواب علاوه بر جنبه شخصی جنبه عمومی نیز دارد این چنین نیست که کسی در مواجهه با دیگر گوینها و رنجها و شادبها و آلام انسانها عاری از تکلیف باشد پیامبر بزرگوار اسلام میفرماید «از اسلام بهره‌ای ندارد کسی که فریاد کمک مسلمانان را بشنود و به او پاسخ مثبت ندهد و همچنین از اسلام بهره‌ای ندارد کسی که سیر بخوابد در صورتی که در همسایگی او مسلمانان باشکم گرسنه به بستر رفته باشد» (۱)

علی پیشوای بزرگ جهان اسلام که نمونه کامل يك انسان متعهد و دلسوز می باشد میفرماید: «من چگونه میتوانم شب با شکم سیر بخوابم و سفره خود را با انواع غذاها رنگین سازم در حالی که شاید در نقاط دور دست حجاز افراد گرسنه و بی‌طعام وجود داشته باشند» او برای تأمین این خواسته‌ی درونی و باطنی خود در تمام عمر به این برنامه انسانی و فادارمانده و سادگی غذای او مخصوصاً در دوران خلافت و حکومت که گاهی از فرصت نان جوینی تجاوز نمی کرد هر- بیننده‌ای را به حیرت و امید داشت و کاملاً احساس می- کرد که او واقعاً احساس مسئولیت میکند.

شخصیت دوم جهان اسلام تا آخرین لحظات زندگی در باره این ضمانت اجتماعی و انسانی فکر می کرد و این فکر در سخنان ارزنده‌ای که به دو نوزد چشم خود که زعمای آینده جهان اسلام هستند میفرماید کاملاً تجلی میکند «خدا را! خدا را در باره مستمندان مبادا حقوق آنان را فراموش کنید.»

و عدم پرداخت حقوق واجب را بمثابة کفر و ارتداد و انحراف از صراط مستقیم میداند و پرداخت آن را وسیله‌ی پاکی و طهارت میداند. قرآن کریم به پیامبر- اسلام دستور می‌دهد:

«از اموال مردم زکات بگیر تا بدین وسیله آنها را پاک و پاکیزه گردانی»

از دیگر سو تولید و انجام کارهای مثبت و سازنده از قبیل تولیدات کشاورزی و تکثیر مواد غذایی و همچنین تأمین وسائل آسایش و راحتی اجتماع را جز واجبات و فرائض قرار میدهد بحدی که جامعه اسلامی اگر روزی به یکی از نیازمندیهای ضروری مانند مهندسی، پزشکی، معلمی، کشاورزی ناچار باشد تأمین و بر آوردن آن بصورت یکی از واجبات کفائی درمی آید که همگان در بر آوردن آن مسئولیت شرعی پیدا می کنند و نا روزی که عده‌ای به این امور قیام ن‌توروند همه‌ی مسلمانان در فعال این مسائل، مسئولیت شرعی دارند و نقشی که حکومت اسلامی در این امور دارد نظارت بر حسن اجرا و تنظیم و اظهار- نظر و تنظیم راهنمایی و رهبری صحیح می باشد. اکنون نمونه‌هایی از تعالیم تربیتی:

* * *

۱- ضمانت اجتماعی

از نظر آئین پساك اسلام بیوند جامعه آنچنان مستحکم است که همگان در مقابل قوانین الهی برابر، و در مناسبات و روابط اجتماعی برادرو همگان در قبال امور فردی و اجتماعی همدیگر متعهد و مسئولند و حفظ و نگهداری شئون مسلمانان به عهده همه آنها

عشق عمیق:

«روزی پیرمرد نصرانی افتاده‌ای را مشاهده کردند که دست نیازبه سوی دیگران باز کرده است و اظهار حاجت می‌کند (پیرمردی که چشمان خود را از دست داده و قدرت کار نداشت عمر خود را در کار و کوشش به پیری رسانده بود) فرمود عجب این چه وضعی است! تا وقتی که توانائی داشت از او کار کشیدید و اکنون او را بحال خود گذاشته‌اید؟ سوابق امر این مرد نشان می‌دهد که این مرد تا توانائی داشته کار کرده است بنابراین بسرعه حکومت مسلمانان است تا زنده است مخارج او را تکفل کند بر وید از بیت‌العمال به او مستمری بدهید.» (۱)

راههای ضمانت اجتماعی

اسلام در راه ضمانت اجتماعی و تکفل، وسائلی را ارائه کرده است که جنبه سازندگی و مثبت داشته باشد و از بدآموزی و تن‌پروری و تشویق به بطالت و تن‌پروری جلوگیری نماید روی این اصل زکات، خمس، حقوق واجب، و وقف و قرض و نیکوکاری را توصیه می‌کند و ربا و احتکار و غش و اسراف و تبذیر را حرام اعلام می‌کند و در مصرف درآمدهای عمومی حکومت، کمال دقت را رعایت می‌نماید

فرص دادن و باز کردن گره مشکل موقتی مسلمانان را در صورتی که عاری از سود و نزول باشد چند برابر بهتر و با فضیلت تر از صدقه در راه خدا معرفی می‌کند تا این که مردم به تکدی و سوال عادت نکنند و نیازمندیهای خود را از راه مشروع تأمین سازند و پس از تأمین نیاز، بدهی خود را بپردازند.

سخنان علی (ع) درباره احسان و دستگیری و حفظ و حراست حقوق اجتماعی از یک احساس عمیق، و سوزش درونی سرچشمه می‌گیرد و بر همین اصل بر دلها می‌نشیند. فرق است میان آنکه روی مبلهای نرم در قصرهای مجلل زیر نسیمهای روان بخش و سائل نهویه در تابستان و در مجاورت حرارت‌های ملائم شواد در زمستان با کلبکیونی از لباس و پوشاک باشکم انباشته از طعامها و خورشیدها درباره مستمندان و گرسنگان سخن بگویند و وجود آنان را نردبان وصول به هدیهها و آرمانهای شخصی خود قرار دهد با آن فرد که با تمام وجود فرو نیاورد لمس و احساس کند. هرگز پاروی حریم معتقدات خود نگذارد و همیشه تا بلوی گرسنگان حبشه و یمامه و اوضاع دلخراش پیر. زبان را در صفحه خاطر نصب کند و در بارگشائی مشکلات آنان دمی نیاساید این است رمز محبوبیت و جاودانگی علی و آنست سر محبوبیت‌های موسمی دیگر حامیان حقوق بیچارگان و مستمندان...

ضمانت عمومی:

حدود تکفل و ضمانت اجتماعی اسلام با همکاری و نظارت حکومت بجدی گسترش دارد که برخی از فقهای اسلامی معتقدند که مرز تکفل حکومت اسلامی مخصوص مسلمانان نیست بلکه مسیحیان و اهل کتاب و آنهائی که تحت پیمان حکومت اسلامی هستند در صورتی که توانائی انجام کاری را نداشته باشند باید از امکانات رفاهی مسلمانان بهره‌مند شوند و مستند گفتار آنان روایتی است که از علی (ع) نقل شده است:

روزی رسول اکرم (ص) دست رنج دیده کارگری را روی دست برداشت و بر آن بوسه زد و فرمود طلب روزی حلال بر هر مرد وزن واجب است و هر آن که از دست رنج خود روزی بخورد روز رستخیز از روی صراط با سرعت عبور میکند و مشمول عنایت ربانی میگردد و درهای بهشتی به روی او باز هستند و اجازه داده میشود از هر دردی که مایل باشد وارد بهشت گردد (۳)

روش زندگی رسول اکرم (ص) همیشه با کار و کوشش توأم بود و تشویق به کار و فعالیت در برخوردها و ملاقاتهای او پدیدار بود هنگامی که سیمای ظاهری شخصی او را خیره می کرد از شغل و کار او سؤال میفرمود: اگر در پاسخ میگفتند که مشغل و صنعتی ندارد از چشم آن بزرگوار میافتاد و مکررمی فرمود «مرد با ایمان وقتی کسب و کار نداشته باشد ناچار از دین و ایمان خود ارتزاق میکند» (۴)
«نا تمام»

مفضل از امام صادق علیه السلام روایت میکند که فرمود: مسلمانی که به برادر مسلمان خود قرض دهد و هدنی جز رضایت پروردگار عالم نداشته باشد تا روزی که مطالبهی خود را دریافت کند ثواب چندین برابر صدقه و احسان را دارد (۱)
در برابر عمل خیر قرض، عجله در پرداخت آن را سفارش میکند و میفرماید: تأخیر از روی عمد و قدرت گناه دارد (۲)

۲- کار و کوشش

کار و کوشش و فعالیت اجتماعی و فردی در اسلام تحسین گردیده است و رکود و خمودی و تن پروری و بطالت نکوهش گردیده است. نزد رسول اکرم (ص) از عبادت کسی فراوان تعریف کردند حضرت فرمود چه کسی عائله او را اداره میکند عرض کردند: برادرش، حضرت فرمود: برادرش از وی عابد تر است.

۱- وسائل الشیعه ج ۶ ص ۸۷

۲- جای نهایت خوشوقتی است که اخیراً در کشور ما در برابر اجحاف و تعدی بانگها و ظلم و ستمهای نزول خواران بی رحم، عده ای از مسلمانان روشنفکر و دلسوز به احیای این اصل حیاتی اسلام قیام کرده و صندوقهای قرض الحسنه با اصول منظم و حساب شده ای را تأسیس نموده اند که دائره فعالیت و گسترش آنها در برخی از شهرستانها، فعالیتهای نزول خواران را محدود و گاهی به مخاطره انداخته است ما نمونه هایی از این صندوقهای عام المنفعه و خیریه را در شهرستانهای مختلف کشور سراغ داریم که فعالیتهای خدا پسندانه ای دارند امید آنکه در تمام شهرستانها گسترش پیدا نماید.

۳- اقتصادنا ص ۵۷۶

۴- وسائل الشیعه